

De advocaat die overwoog nooit meer een cassatiezaak te doen

Een hedendaags sprookje

Dian Brouwer¹

Een waarschuwing vooraf: deze bijdrage bevat persoonlijke beschouwingen en ontboezemingen. Emoties worden niet geschuwd. Men kan de auteur zelfs betrappen op enig napleiten. Voor allen die daar niet tegen kunnen het advies niet verder te lezen. Weet dat ik u wens te besparen dat u na lezing het hoofd moet schudden en bezweringsformules moet prevelen als: 'incident', 'te weinig professionele distantie' of 'jammer dat hij zich zo laat gaan'.

Er was eens een advocaat. En deze advocaat had een zaak. De advocaat was ten diepste overtuigd van de kracht van zijn zaak en de onschuld van zijn cliënt. Toch werd de man veroordeeld.

Op het arrest van het hof was volgens de advocaat het nodige aan te merken. En dat vond ook een andere advocaat van een uitstekend kantoor, dus de advocaat kon menen dat zijn particuliere (rechts)opvattingen de blik op de cassatiekwesities niet zouden vertroebelen.

Uiteindelijk werd het een omvangrijke cassatieschriftuur. Samen met de andere advocaat waren ruim twintig middelen geformuleerd. En beide advocaten waren het erover eens: voor het merendeel waren het serieuze middelen. Middelen met vlees aan het bot. Zo veel en zulke serieuze middelen, dat de advocaat dacht: 'Als dit niet slaagt, eet ik mijn toga op'. En de andere advocaat dacht er niet veel anders over.

In de conclusie van de advocaat-generaal bleken de overwegingen van het hof caoutchouc. Er werd gestut, er werden noodverbanden aangelegd en brancarddragers ingevlogen. Daarmee kon het arrest nog wel de eindstreep halen en behoeften de middelen – een of twee mogelijk uitgezonderd – ook geen bespreking door de Hoge Raad, zo was het oordeel van de A-G.

De advocaat schreef een reactie. Niet te lang. Geen herhaling van zetten. Maar wél met inhoudelijke en gemotiveerde kritiek op de conclusie. En weer in samenwerking met de andere advocaat, want twee weten meer dan één.

De uitspraak van de Hoge Raad werd eenmaal, tweemaal, ja zelfs driemaal aangehouden. En uiteindelijk: art. 81 RO. Een klap in het gezicht.

De cliënt was radeloos. Maar ja, er worden nu eenmaal wel meer onschuldigen veroordeeld, dus zijn geval

was niet zo bijzonder. Maar van die relativering knapte de cliënt niet echt op.

Bij de advocaat resteerde verontwaardiging. Hij belde met andere cassatieadvocaten. Of zij dit ook hadden meegemaakt. En hoe zij dan hun gevoelens van onrecht submeerden tot aangescherpte motivatie voor volgende zaken of nette theoretische beschouwingen in verantwoordelijke juridische tijdschriften. Adviezen waren schaars, maar vergelijkbare ervaringen waren ruim voorhanden.

De advocaat bedacht dat art. 121 Gw als hoofdregel stelde dat rechterlijke beslissingen gemotiveerd dienden te worden. Dat het Wetboek van Strafvordering belangrijke bepalingen bevatte die zagen op de verplichting om rechterlijke beslissingen in strafzaken van een deugdelijke motivering te voorzien. Dat ook de Algemene wet bestuursrecht en het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering bepaalden dat rechterlijke vonnissen dienden te worden gemotiveerd. Dat de Nederlandse wetgeving bol stond van bepalingen die inhouden dat beslissingen of beschikkingen van overheidsorganen deugdelijk dienden te worden gemotiveerd. En dat alleen de Hoge Raad zichzelf aan dit algemene rechtsbeginsel had weten te onttrekken – zich als enige onderdeel van de staat met behulp van de wetgever een positie had weten te verschaffen waarin ongemotiveerde, naakte macht kon worden uitgeoefend. Het soort macht waartegen men elders de straat op ging.

En tegelijk: het soort macht dat zich keerde tegen degeene die haar aanwendde. Want de beslisser die niet eens de moeite nam om uit te leggen *waarom* een klager ongelijk had, toonde slechts dat hij geen boodschap had aan argumenten. Die beslisser wekte mogelijk zelfs de schijn te lui, te laf of eenvoudigweg niet in staat te zijn om zijn beslissing uit te leggen. Zo'n beslisser kweekte alles behalve achting, alles behalve respect.

De advocaat reflecteerde op zijn eigen ervaringen bij het op papier krijgen van een betoog of pleidooi. Dat juist de noodzaak een beslissing of stelling met argumenten te schragen niet zelden tot het inzicht leidde dat het oorspronkelijk ingenomen standpunt bijstelling of nuancering behoeft. En dat, indien men afscheid zou nemen van zo'n zelfkritische werkwijze, voorspeld kon worden dat de kwaliteit van de beslissingen en de houdbaarheid van de standpunten daaronder zouden lijden. Verschillende collega's van de advocaat wezen hem erop dat, als de *voorspelbaarheid* van de uitkomst van de procedure een maat was voor de kwaliteit daarvan, dit proces voor de cassatieprocedure al in volle gang was. Het toepassingsgebied van art. 81 RO was inmiddels verruimd tot óók middelen die volgens conclusies van advocaten-generaal dienden te slagen, en was daarmee verregaand onvoorspelbaar geworden. De slaagkans van de onderliggende middelen was nog veel meer op een tombola gaan lijken.

Uiteraard was de advocaat op de hoogte van de wens van het college om zich vooral te richten op 'rechtsontwikkeling'. Dat klonk als een intellectueel spel voor heren op leeftijd. De zaken 'die er toe doen' leken de advocaat immers de zaken waarin gerechtshoven ten detrimente van een verdachte burger tekort waren geschoten in het

leveren van de vereiste kwaliteit. Een Hoge Raad die verzuimde om in individuele zaken de kwaliteit van het door het hof gebodene te toetsen, doch in plaats daarvan slechts met een pincet de zaken selecteerde die zich leenden voor het 'ontwikkelen' van het recht, en alle andere zaken – hoe zwak ook – afdekte met art. 81 RO, maakte zichzelf volgens de advocaat net zo irrelevant als de leraar die voor een groep joelende pubers staat, af en toe zegt: 'jongens, ga eens zitten', maar verder elke corrigerende maatregel achterwege laat.

Uiteindelijk overwoog de advocaat dat als het vertrouwen in de juistheid van een beslissing niet meer kon worden ontleend aan de motivering van die beslissing, dat vertrouwen slechts kon worden opgehangen aan de vooruitgang van het beslissende college en de daarin werkzame individuen. De advocaat vroeg zich af of het maatschappelijke klimaat misschien niet al te guur was geworden om op dat thema debat uit te lokken.

Nadat de advocaat dit aangehoord en overdacht had, ging hij achter zijn bureau zitten en schreef het allemaal op. En ondanks adviezen van vrienden en collega's, die hem maanden toch vooral aan zijn 'carrière' te denken, besloot hij zijn stuk aan zo'n verantwoord juridisch tijdschrift te sturen. Daarna zette hij zijn computer uit en ging nadenken.

En als hij niet gestorven is, dan zit de advocaat nu nog achter zijn bureau, na te denken en zich af te vragen of hij zich ooit nog wil inlaten met cassatiezaken. •

Rechtsontwikkeling?

Dat klonk als een intellectueel spel voor heren op leeftijd

Auteur

1. Mr. D.V.A. Brouwer is advocaat te Utrecht en voorzitter van de Vereniging van

Cassatieadvocaten in Strafzaken Deze

bijdrage is vanzelfsprekend op hoogstpersoonlijke titel geschreven.